

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

У статті сформовано адміністративно-правовий статус суб'єктів державної реєстрації юридичних осіб, під яким розуміється сукупність елементів, закріплених в адміністративно-правових нормах, за допомогою яких конкретний суб'єкт публічного адміністрування здійснює свій регулюючий вплив щодо реєстрації (припинення реєстрації, внесення змін до реєстраційних відомостей) юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань – суб'єктів вагомих корисних повноважень.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, державна реєстрація, державні реєстратори, суб'єкти державної реєстрації, юридична особа.

В статье сформирован административно-правовой статус субъектов государственной регистрации юридических лиц, под которым понимается совокупность элементов, закреплённых в административно-правовых нормах, с помощью которых конкретный субъект публичного администрирования осуществляет свое регулирующее влияние по регистрации (прекращение регистрации, внесение изменений в регистрационные сведения) юридических лиц, физических лиц-предпринимателей и общественных формирований – субъектов весомых полезных полномочий.

Ключевые слова: административно-правовой статус, государственная регистрация, государственные регистраторы, субъекты государственной регистрации, юридическое лицо.

In this article has formed the administrative and legal status of subjects of state registration of legal entities. It is a set of elements provided by administrative law. Through their, specific subjects of Public Administration exercises its regulatory impact in the field of registration legal entities, individual entrepreneurs and community groups – of important beneficial subjects.

Key words: administrative and legal status, state registration, state recorders, subjects of the state registration, legal entity.

Вступ. У правознавстві існує багато різноманітних правових інститутів, проте найбільш приближеним до суб'єкта права є інститут правового статусу суб'єкта права. З другого боку, щодо нашого дослідження великий інтерес у науковій літературі приділяється комплексному інституту державної реєстрації. Оскільки він безпосередньо пов'язаний зі здійсненням публічними органами їх сервісних обов'язків з метою задоволення найрізноманітніших суспільних інтересів [1]. Тим більше, що державна реєстрація – це суспільне благо, оскільки дає можливість громадянам стабільно отримувати публічні та приватні послуги та різноманітні вироби від «вічних» юридичних осіб, діяльність яких прямо не пов'язана зі смертю людини. Це і зумовлює актуальність вивчення даної проблематики.

Постановка завдання. В адміністративно-правовій доктрині питання правових елементів адміністративно-правового статусу досліджували чисельні науковці у своїх працях, серед них: В.Б. Авер'янов, Н.О. Армаш, М.О. Баймуратов, Д.М. Бахрах, В.М. Бевзенко, М.А. Боринцева, В.С. Волик, В.В. Галунько, Ю.В. Гридасов, І.І. Діткевич, Н.В. Ільева, Р.А. Калюжний, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, М.В. Костів, О.В. Кузьменко, В.Я. Малиновський, А.В. Малько, Н.І. Матузов, Р.С. Мельник, О.М. Музичук, В.І. Олефір, С.Г. Стеценко та ін. Проте, адміністра-

тивно-правовий статус суб'єктів державної реєстрації юридичних осіб міг досліджуватись ними лише опосередковано, оскільки вони аналізували інші, більш загальні, спеціальні чи суміжні чинники. Таким чином, адміністративно-правовий статус суб'єктів державної реєстрації юридичних осіб потребує подальших наукових досліджень.

Метою статті є на основі теорії адміністративного права, аналізу відповідних нормативно-правових актів, праць вчених та інших джерел сформулювати адміністративно-правовий статус суб'єктів державної реєстрації юридичних осіб.

Результати дослідження. Аналіз адміністративно-правового статусу суб'єктів державної реєстрації юридичних осіб, потребує наукового розвитку. У публіцистиці поняття статусу розкривається на побутовому рівні. Про нього пишуть, що воно може бути застосовано до значної кількості сфер людського життя, з яким люди стикаються, будь то на роботі, у телефоні, де є велика кількість статусів, додатків, заряду батареї та інші його характеристики. Фактично день і ніч – це теж певний статус. Статус – це поняття, яке описує кількісні та якісні характеристики певного явища або предмета у певний момент. У всього статус може змінюватися, це динамічна характеристика. Проте, коли йдеться про статус, то у більшості випадків мова йде про те, що відбувається зараз [2].

Як бачимо, з'ясування статусу чого-небудь відіграє значну роль у будь-якій діяльності, а сам термін «статус» є багатоаспектною категорією та висвітлює не тільки юридичні аспекти, а й застосовується до величезної кількості сфер людського життя.

Визначення місця та особливостей діяльності будь-якого з суб'єктів правовідносин можливе за умови аналізу їх правового статусу. Серед науковців, у тому числі й вчених-адміністративістів відсутня загальноприйнята думка щодо сутності правового статусу та його елементів. І саме віднесення тих чи інших елементів до структури правового статусу (правового положення (становища)) чи адміністративно-правового статусу, породжує різні його тлумачення [3, с. 316].

Зазначимо, що О.М. Музичук у своїй роботі «Уточнення сутності категорії «правовий статус» суб'єкта адміністративно-правових відносин та його елементного складу» визначив, що словосполучення «правовий статус» складається з двох слів «правовий», коренем якого є «право», та «статус». В одному з тлумачних словників української мови право визначається як: законодавство; здійснювана державою форма законодавства, залежна від соціального устрою країни; система встановлених державою правил і норм, які регулюють правовідносини [4, с. 481].

В теорії права термін «право» вживають у різних значеннях (право першості у черзі; право на подяку за безкорисну допомогу; право співзасновника комерційної корпорації вимагати здійснення його корпоративних прав; право зажадати повернення свого майна із незаконного володіння та ін.). За своєю сутністю термін «право» означає правда, справедливість. У правничій літературі «право» розуміється у двох значеннях, як: певні можливості, що має суб'єкт суспільних відносин; сукупність юридичних норм, за допомогою яких здійснюється регулювання суспільних відносин. Як правило право поділяють на: загальносоціальне, або безпосередньо-соціальне (впливає безпосередньо із соціального життя і не залежить від держави); спеціально-соціальне, юридичне (є наслідком державної діяльності, втіленням волевиявлення держави). Останнє право через систему норм права надає можливість регулювати різноманітні соціальні відносини. Норма права – це модель юридичного взаємозв'язку суб'єктів, особливістю якого є забезпечення певних можливих діянь одних суб'єктів відповідними діяннями інших [5, с. 105-106]. Фактично, норми права складають основу правового статусу суб'єкта права [3, с. 316].

Таким чином, правовий статус суб'єктів державної реєстрації юридичних осіб – сукупність певних елементів, що характеризують їх значення у суспільстві, які знаходять своє вираження у відповідних правових нормах. У свою чергу, адміністративно-правовий статус суб'єктів державної реєстрації юридичних осіб – це сукупність елементів, закріплених в адміністративно-правових нормах, за допомогою яких конкретний суб'єкт публічного адміністрування здійснює свій регулюючий вплив на суспільні відносини у цій сфері.

Зазначимо, що у Законі України від 15 травня 2003 р. № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» зазначено систему органів у сфері державної реєстрації, яку становлять Міністерство юстиції України та інші суб'єкти державної реєстрації [6].

Відповідно аналізу насамперед підлягають суб'єкти публічної адміністрації, а саме, безпосередньо Міністерство юстиції України та його територіальні управління, Департамент державної реєстрації Міністерства юстиції України, реєстраційні служби, комісія з питань розгляду скарг у сфері державної реєстрації та акредитовані суб'єкти, яким надано відповідні повноваження у цій сфері.

На наш погляд, елементами адміністративно-правового статусу суб'єктів державної реєстрації юридичних осіб є завдання (функції) та цілі, компетенція (обов'язки та права) та адміністративна відповідальність у цій сфері.

Міністерство юстиції України є центральним органом виконавчої влади у цій сфері, отже, можна вважати його первинним елементом апарату державного управління, який створюється державою для здійснення від її імені завдань та функцій у сфері державної реєстрації юридичних осіб.

Зазначимо, що орган виконавчої влади наділений цілим рядом специфічних ознак: реалізовує функції держави, виконуючи законодавчі та нормативні акти органів вищого рівня. Звідси певна «вторинність» характеру виконавчої влади; орган виконавчої влади, діючи від імені й за дорученням держави, наділений відповідною компетенцією. Саме компетенція визначає предмет відання, права, обов'язки, територіальні межі діяльності кожного окремого органу. Її реалізація у часі збігається з затвердженням або реєстрацією статуту (положення) про орган, його штатного розкладу; управлінській діяльності органу виконавчої влади властивий «зовнішній» характер, оскільки така діяльність у вигляді юридичних актів управління спрямована на середовище; управлінська діяльність органу виконавчої влади має неперервний характер, чим відрізняється від подібної діяльності, яка лише епізодично здійснюється в органах, що репрезентують інші гілки влади; органу виконавчої влади властиві трудові відносини його особового складу, коли кожен працівник включається у складну систему запрограмованих організаційних зв'язків, що є офіційно встановленою структурою статусів, алгоритмом діяльності [7].

Тим самим, з погляду державного управління Міністерство юстиції України реалізовує функції держави, наділене відповідною компетенцією, в якому привалює зовнішній чинник неперервної адміністративної діяльності.

Наразі Міністерство юстиції України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України; є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну правову політику, державну політику з питань банкрутства та використання електронного цифрового підпису, у сфері нотаріату, організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, державної реєстрації юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб – підприємців, реєстрації статуту територіальної громади м. Києва, державної реєстрації друкованих засобів масової інформації та інформаційних агентств як суб'єктів інформаційної діяльності; забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері архівної справи і діловодства та створення і функціонування державної системи страхового фонду документації, у сфері виконання кримінальних покарань [8].

До повноважень Міністерства юстиції України у сфері державної реєстрації належить: формування державної політики у сфері державної реєстрації; нормативно-правове, методологічне та інформаційне забезпечення у сфері державної реєстрації; координація діяльності у сфері державної реєстрації громадських формувань; контроль за діяльністю у сфері державної реєстрації; здійснення повноважень держателя Єдиного державного реєстру; визначення технічного адміністратора; забезпечення надання доступу державним реєстраторам до Єдиного державного реєстру; розгляд скарг на рішення, дії або бездіяльність державних реєстраторів, суб'єктів державної реєстрації, територіальних органів Міністерства юстиції України та прийняття обов'язкових до виконання суб'єктами державної реєстрації рішень; складання протоколів про адміністративні правопорушення у випадках, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення; взаємодія з державними органами, органами місцевого самоврядування, міжнародними організаціями з питань державної реєстрації; державна реєстрація політичних партій, всеукраїнських профспілок, їх об'єднань, всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців, відокремлених підрозділів іноземних неурядових організацій, представництв, філій іноземних благодійних організацій, постійно діючих третейських судів, засновниками яких є всеукраїнські громадські організації, всеукраїнських творчих спілок та їхньої символіки та ін. [6].

Міністерство юстиції України реалізовує покладені на нього обов'язки через відповідний департамент. У свою чергу, у кожній області є реєстраційна служба Головного управління юстиції та відділи.

Департамент державної реєстрації та нотаріату у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, постановами Верховної Ради України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства, Положенням про Міністерство юс-

тиці України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 228, наказами Міністерства юстиції України та Положенням про Департамент державної реєстрації та нотаріату Міністерства юстиції України, затвердженим наказом Міністерства юстиції України від 16 червня 2016 р. № 3676 [9].

Департамент у межах повноважень забезпечує виконання завдань, покладених на Міністерство щодо реалізації державної політики у сфері нотаріату, з питань державної реєстрації актів цивільного стану, державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, державної реєстрації юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб-підприємців, реєстрації статуту територіальної громади м. Києва, державної реєстрації друкованих засобів масової інформації та інформаційних агентств, як суб'єктів інформаційної діяльності, з питань використання електронного цифрового підпису та виконання функцій центрального засвідчувального органу шляхом забезпечення створення умов для функціонування суб'єктів правових відносин у сфері електронного цифрового підпису [9].

Департамент відповідно до покладених на нього завдань у сфері державної реєстрації юридичних осіб здійснює контроль за діяльністю у сферах державної реєстрації юридичних осіб, вживає заходи щодо забезпечення доступу державних реєстраторів до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, здійснює організаційне забезпечення діяльності Комісії з питань акредитації суб'єктів державної реєстрації та моніторингу відповідності таких суб'єктів вимогам акредитації; надає в установленому порядку інформацію за запитами на публічну інформацію фізичних та юридичних осіб, громадських формувань, та запитами адвокатів; вживає заходи щодо ведення Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; забезпечує представництво інтересів Міністерства, Департаменту у судах України у справах щодо розгляду скарг у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, та щодо проведення акредитації суб'єктів державної реєстрації та їх моніторингу; здійснює організацію та перевірку роботи державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів та приватних нотаріусів, а також територіальних органів Міністерства зі здійснення ними керівництва та контролю за діяльністю державних та приватних нотаріусів, надання їм необхідної методичної та практичної допомоги, надання вказівок щодо усунення виявлених недоліків, здійснення контролю за дотриманням вимог чинного законодавства, виконанням наказів, інструкцій, вказівок з цих питань та ін. [9].

Таким чином, у структурі Міністерства юстиції України Департамент державної реєстрації та нотаріату займає одне з центральних місць та у межах повноважень забезпечує виконання завдань, покладених на Міністерство юстиції України у сфері реєстрації юридичних осіб.

Що стосується реєстраційної служби Головного управління юстиції в областях та відділів, слід зазначити, що це нижчі структурні елементи, головне завдання яких є забезпечення виконання завдань державної реєстрації юридичних осіб на місцях.

Комісія є постійно діючим колегіальним консультативно-дорадчим органом при Міністерстві юстиції України, що у межах повноважень, визначених законами України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», Порядком розгляду скарг у сфері державної реєстрації, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2015 р. № 1128, забезпечує розгляд скарг у сфері державної реєстрації. Комісія у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, цим Положенням та іншими актами законодавства [10].

Тобто, основна її задача забезпечувати адміністративне оскарження дій публічних реєстраторів, на яких поступили скарги від осіб, які вважають, що їх права в аналізованій сфері були порушені.

У Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» вказано, що до повноважень інших суб'єктів державної реєстрації належить, забезпечення приймання документів, поданих для державної реєстрації, державної реєстрації та проведення інших реєстраційних дій, ведення Єдиного державного реєстру та надання відомостей з нього; ведення реєстраційних справ та ін. [6].

Після акредитації ці суб'єкти можуть здійснювати усі повноваження щодо державної реєстрації юридичних осіб на підставі договору з іншим суб'єктом державної реєстрації та/або нотаріусом [6]. Такими суб'єктами, як приклад, є дирекція УДППЗ «Укрпошта», філія ДП «Дер-

жаний інститут судових економіко-правових та технічних експертних досліджень», КП «Великоновосілівське районне бюро технічної інвентаризації», КП «Центр реєстрації» Сінгурівської сільської ради Житомирського району Житомирської області, Житомирська дирекція УДППЗ «Укрпошта» тощо [11].

Окрім того, слід згадати і про державних реєстраторів. Це може бути громадянин України, який має вищу освіту, відповідає кваліфікаційним вимогам, визначеним Міністерством юстиції України, та перебуває у трудових відносинах з суб'єктом державної реєстрації (крім нотаріусів), та нотаріус. Державний реєстратор: приймає документи; перевіряє документи на наявність підстав для зупинення розгляду документів; перевіряє документи на наявність підстав для відмови у державній реєстрації; проводить реєстраційну дію (у тому числі з урахуванням принципу мовчазної згоди) за відсутності підстав для зупинення розгляду документів та відмови у державній реєстрації шляхом внесення запису до Єдиного державного реєстру; веде Єдиний державний реєстр; веде реєстраційні справи та ін. [6].

При цьому, державний реєстратор під час проведення державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця у зв'язку з її смертю або оголошенням її померлою, а також під час державної реєстрації змін, пов'язаних зі зміною складу засновників (учасників) юридичної особи у зв'язку зі смертю або оголошенням померлим відповідного засновника (учасника), обов'язково використовує відомості Державного реєстру актів цивільного стану громадян шляхом безпосереднього доступу до нього [6].

Таким чином, можна спостерігати нерозривний зв'язок суб'єктів публічного адміністрування у сфері державної реєстрації юридичних осіб між собою, головна мета яких забезпечення права особи на важливу суспільно корисну діяльність та за допомогою цього реалізувати можливість суспільства отримувати корисні блага.

Висновки. Усе вищевикладене дає можливість сформулювати наступні висновки стосовно адміністративно-правового статусу суб'єктів державної реєстрації юридичних осіб:

1) правовий статус суб'єктів державної реєстрації юридичних осіб – це сукупність юридичних елементів, що характеризують їх значення у сфері здійснюваних ними повноважень, щодо реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (суб'єктів вагомих корисних повноважень), які знаходять своє вираження у відповідних правових нормах;

2) до суб'єктів державної реєстрації суб'єктів вагомих корисних повноважень відносяться Міністерство юстиції України та його територіальні управління, Департамент державної реєстрації Міністерства юстиції України, реєстраційні служби, комісія з питань розгляду скарг у сфері державної реєстрації та акредитовані суб'єкти, яким надано відповідні повноваження у цій сфері;

3) елементами адміністративно-правового статусу суб'єктів державної реєстрації юридичних осіб є завдання (функції) та цілі, компетенція (обов'язки та права) та адміністративна відповідальність у цій сфері;

4) Міністерство юстиції України є первинним елементом апарату державного управління, який створюється державою для здійснення від її імені завдань та функцій у сфері державної реєстрації юридичних осіб;

5) Міністерство юстиції України реалізовує покладені на нього обов'язки у сфері державної реєстрації через відповідний департамент. У свою чергу, у кожній області є реєстраційна служба Головного управління юстиції та відділи.

6) реєстраційні служби Головного управління юстиції в областях та відділи є нижчими структурними елементами щодо здійснення реєстрації суб'єктів вагомих корисних повноважень.

Отже, адміністративно-правовий статус суб'єктів державної реєстрації юридичних осіб – це сукупність елементів, закріплених в адміністративно-правових нормах, за допомогою яких конкретний суб'єкт публічного адміністрування здійснює свій регулюючий вплив щодо реєстрації (припинення реєстрації, внесення змін до реєстраційних відомостей) юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань – суб'єктів вагомих корисних повноважень.

Список використаних джерел:

1. Мін'юст створює належні умови для комфортного ведення бізнесу в Україні // Укрдержреєстр: офіційний веб-сайт. 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ddr.minjust.gov.ua/uk/87342336a4b3a41588b9539813c891e1/minyust_stvoryue_nalezni_umovy_dlya_komfortnogo_vedennya_biznesu_v_ukrayini.

2. Статус – це що таке? Значення слова «статус». FAQUKR. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://faqukr.ru/osvita/160969-status-ce-shho-take-znachennja-slova-status.html>.

3. Музичук О.М. Уточнення сутності категорії «правовий статус» суб'єкта адміністративно-правових відносин та його елементного складу / О.М. Музичук // Форум права. – 2008. – № 1. – С. 316-321.
4. Ковальова Т.В. Тлумачний словник української мови / Т.В. Ковальова, Л.П. Коврига. – Харків : Синтекс, 2005. – 672 с.
5. Копейчиков В.В. Загальна теорія держави і права : [навчальний посібник] / В.В. Копейчиков. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 320 с.
6. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003. № 755-IV // Офіційний вісник України. – 2003 р. – № 25.
7. Малиновський В.Я. Державне управління : [навчальний посібник] / В.Я. Малиновський. – Вид. 2-ге, доп. та перероб. – К. : Атіка, 2003. – 576 с.
8. Про Міністерство юстиції України : Положення Кабінету Міністрів України від 02.07.2014. № 228 // Офіційний вісник України. – 2014 р. – № 54.
9. Основні завдання та функції Департаменту державної реєстрації // Укрдержреєстр: офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ddr.minjust.gov.ua/uk/8b19db99ff90e8824ebed584028882ec/osnovni_zavdannya_ta_funkcii_departamentu_derzhavnoyi_reestraciyi/
10. Про діяльність Комісії з питань розгляду скарг у сфері державної реєстрації та Комісії з питань акредитації суб'єктів державної реєстрації та моніторингу відповідності таких суб'єктів вимогам акредитації : Наказ Мін'юсту України від 12.01.2016. № 37/5 // Офіційний вісник України. – 2016 р. – № 3.
11. Список акредитованих суб'єктів державної реєстрації // Укрдержреєстр: офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ddr.minjust.gov.ua/uk/2833abe3b4674f10df3835a095734f85/spysok_akredytovanyh_subektiv_derzhavnoyi_reestraciyi/.